

MATERIALE APARTINÂND CULTURII CRUCENI- BELEGIȘ DESCOPERITE ÎN HOTARUL LOCALITĂȚII DRAGȘINA (JUD. TIMIȘ)

Cuvinte-cheie: *România, Banat, Dragșina, Bronze Age, cultura Cruceni-Belegiș, urnă, vas-cuptor, pseudo-șnur, incizie, canelură, reprezentare umană.*

Keywords: *Romania, Banat, Dragșina, epoca bronzului, cultura Cruceni-Belegiș, urn, portable stove, pseudo-corded, incisions, flute, human representation.*

În vara anului 2005, odată cu scăderea apelor râului Timiș, pe plaja situată la aproximativ 2 km nord de satul Dragșina¹ (com. Chevereșu Mare) (Pl. I/1-2), au fost descoperite mai multe fragmente ceramice preistorice care au fost aduse la Muzeul Banatului din Timișoara². Câteva dintre aceste fragmente ceramice, în pofida caracterului de descoperire întâmplătoare, se dovedesc deosebit de importante pentru cunoașterea sfârșitului epocii bronzului în Banat.

Tot în hotarul localității Dragșina sunt amintite mai multe obiecte din bronz descoperite întâmplător și care astăzi au dispărut³, precum și o spadă din bronz datată în perioada Ha A₁-Ha B₂⁴.

Descrierea materialului:

Din materialele ceramice aduse la muzeu a fost posibilă reconstituirea parțială a unei amfore (*urnă*) de mici dimensiuni, ale cărei dimensiuni sunt următoarele: Înălțimea păstrată (**Î**) = 18,5 cm, diametrul maxim (**diam. max**) = 25,5 x 24 cm, diametrul fundului (**diam.fund**) = 10 cm, diametrul la baza gâtului (**diam.gât**) = 14,5 cm. Grosimea fundului amforei este de 1,8 cm, iar cea a pereților vasului de 0,9 cm (Pl. III/3-4). Amfora este de factură semifină, având în pastă, alături de nisip și fragmente ceramice pisate. De formă bitronconică, vasul este ușor elipsoidal în diametru, fiind prevăzut pe diametrul maxim cu patru toarte tubulare (din care s-au păstrat doar trei). Între ele, intercalate simetric, sunt câte patru proeminențe conice.

Alte patru proeminențe conice, orientate cu vârful în sus, sunt dispuse pe umărul vasului, deasupra fiecăreia dintre toarte. Gâtul amforei, așa cum s-a păstrat, este delimitat de corp printr-o șanțuire îngustă. Vasul are o culoare negru-cenușiu, nuanța gri-roșcat de pe umărul vasului indicând urmele unei arderi secundare. Ornamentarea amforei s-a făcut în tehnica șnurului fals realizat cu ajutorul unei roțițe sau a unei sârme răsucite subțiri, din bronz. Benzile de câte trei linii răsucite pornesc de la demarcația gâtului de corpul amforei și coboară vertical până sub diametrul maxim al vasului. Benzile situate deasupra toartelor tubulare pornesc de pe proeminențele conice și se opresc pe curbura maximă a toartelor. Spre deosebire de gâtul care pare să fi fost rupt din vechime, urmele proaspete de ruptură a corpului amforei indică o rulare violentă, probabil cu ocazia recentelor inundații.

Deosebit de interesant este un fragment ceramic din partea superioară a unui vas (amforă ?) de dimensiuni relativ mici, de culoare neagră-cenușie. Factura vasului a fost una semifină, pasta având în compoziție nisip cu bobul mare și fragmente ceramice pisate mărunț. Interiorul fragmentului ceramic păstrează, în pofida lustruirii, urmele colacilor de lut din care a fost alcătuit vasul. Ornamentarea este realizată prin incizii nu foarte adânci și ușor lățite, executate în pasta crudă. Partea inferioară a gâtului care s-a păstrat a fost ornamentată cu linii duble, incizate, dispuse în formă de arc, acestea oprindu-se pe umărul profilat distinct al vasului. Treimea superioară a fost ornamentată cu reprezentarea schematică a unei ființe umane, care pare să se fi aflat într-o barcă ce are prova înălțată și vârful răsucit spre exterior (Pl. III/1-2). Reprezentarea antropomorfă constă din două cercuri concentrice, membrele superioare și cele inferioare fiind schițate prin câte două linii paralele, orientate oblic în jos.

Unealta cu care meșterul olar a realizat decorul în arcade a fost, foarte probabil, o tijă subțire prevăzută cu un vârf bont. Capătul provei răsucite și mâna stângă a ființei umane stilizate păstrează punctul de plecare în realizarea decorului. Cele două cercuri concentrice, perfect rotunde, care alcătuiesc capul reprezentării umane au fost realizate cu ajutorul unei ștampile, precum cele descoperite la Cârna-*Rampă*⁵ și cele de la Dubravica-*Orașje*⁶. Acest lucru este sugerat și de ușoara applatizare a cercului rămas în relief, care constituie demarcația dintre cele două cercuri concentrice imprimate.

Un alt fragment ceramic interesant este cel care pare să provină de la partea inferioară a unui vas-*pyraunoi* (Pl. II/2). Pasta este de factură semifină, având ca degresant nisip. Culoarea este brun-roșcată în exterior și negru-cenușiu în interior. Laturile curbate ale fragmentului ceramic sunt netezite. Ornamentarea constă într-o pereche de caneluri fine care urmează

în exterior conturul neregulat al peretelui vasului-cuptor. Interiorul fragmentului ceramic este afumat puternic, cu urme ușoare de crăpare, vizibile atât pe suprafața interioară cât și în profil.

Un alt fragment ceramic, de culoare negră-cenușie, provine de la o amforă probabil bitronconică, de factură semifină. Pasta are în compoziție nisip fin și fragmente ceramice pisate mărunț. Ornamentarea constă din benzi de linii dispuse vertical care coboară sub diametrul maxim al pântecului (Pl. II/4).

Între fragmentele ceramice din hotarul localității Dragșina se numără și un fragment de strachină tronconică, cu buza dreaptă, culoarea fiind negră-cenușie. Pasta, de factură semifină, are în compoziție nisip și fragmente ceramice pisate mărunț (Pl. II/3).

Tot de la o amforă provine și toarta tubulară deteriorată, cu urme puternice de scrijelituri recente, probabil de plug (Pl. II/5). Fragmentul ceramic este de culoare cenușiu închis, pasta fiind de factură semifină. În compoziția ei, alături de nisipul fin s-a pus și mică sfărâmată foarte mărunț. Printre celelalte forme ceramice mai pot fi amintite cele care provin de la o cană de dimensiuni medii (probabil 8-10 cm), precum și un fragment din buza unei strachini cu buza îngroșată, cu pasta de factură grosolană, în compoziția căreia a fost folosit ca degresant, într-o cantitate relativ mare, nisip cu bobul mare.

Analiza materialului

Materialul ceramic descoperit fortuit pe plaja râului Timiș, pe baza tehnicii de ornamentare și a formelor tipologice, își găsește analogii în necropolele și așezările purtătorilor culturii Cruceni-Belegiș (Gomolava, nivelul IVb⁷, Belegiș-*Stojića gumno*⁸, Beograd-*Karaburma*⁹, Cruceni¹⁰, Livezile¹¹, Voiteni¹², Șag¹³, Giroc-*Mescal*¹⁴, Foeni-*Gomila Lupului* II¹⁵ etc.).

Prezența unei amfore bitronconice de tip Cruceni-Belegiș, relativ întreagă, ridică unele semne de întrebare în ceea ce privește proveniența ei. Chiar dacă amforele (*urnele*) sunt des întâlnite în mormintele necropolelor culturii Cruceni-Belegiș, această categorie de vase este prezentă și în cadrul așezărilor, fiind utilizate ca recipiente de uz casnic. Infirmarea ipotezei unui caracter strict funerar al *urnelor* este făcută de cercetările arheologice de la Timișoara-*Fratelia*¹⁶ și Deta-*Dudărie*¹⁷. Spre deosebire însă de așezări, unde aceste vase sunt descoperite cel mai adesea în stare fragmentară, în necropole, acestea se găsesc aproape intacte. Starea de conservare a urnei descoperite la Dragșina nu exclude ipoteza provenienței dintr-o necropolă situată undeva în amonte, nu mai departe de 100-150 m, ipoteză care poate

fi validată prin viitoare cercetări de teren.

Fragmentul de la vasul-cuptor nu schimbă această ipoteză, cunoscut fiind faptul că acest tip de vase este prezent în cadrul inventarului funerar al unora dintre mormintele culturii Cruceni-Belegiș. În acest sens stau mărturie descoperirile din necropolele de incinerare de la Peciu Nou¹⁸, Belegiș-*Stojiča gumno*¹⁹ și Beograd-*Karaburma*²⁰. Tot în context funerar este semnalat și vasul-cuptor în miniatură descoperit la Vršac-*At*²¹.

Deosebit de interesant este fragmentul ceramic cu reprezentarea schematizată a unei ființe umane într-o barcă. Dacă tehnologia de fabricare a vasului este tipică culturii Cruceni-Belegiș, decorul se dovedește a fi neobișnuit acestei culturi. Arcadele duble de pe partea inferioară a gâtului, atât cât s-a mai păstrat, ar putea trimite la repertoriul de motive ornamentale ale culturii Vatina (grupul Cornești-Crvenka)²², însă tehnica de realizare este diferită, cele aparținând culturii Vatina fiind incizii mai adânci și mai elaborate. Prezența motivelor tipice culturii Vatina ar putea fi explicată prin perpetuarea unora dintre motive, cunoscut fiind faptul că această manifestare etno-culturală din perioada Bronzului Mijlociu stă la baza formării culturii Cruceni-Belegiș²³. Un argument indubitabil îl constituie una din urnele descoperite la Timișoara-*Fratelia*, aparținând primei faze a culturii Cruceni-Belegiș²⁴. Amfora globulară are gâtul ornamentat cu incizii caracteristice culturii Vatina, printre acestea fiind prezente și arcadele dispuse la baza gâtului²⁵.

Vase tipice fazei finale a culturii Vatina sau forme asemănătoare au fost descoperite în necropolele de tip Cruceni-Belegiș din Srem (ex: Belegiș-*Stojiča gumno*, Beograd-*Karaburma* etc.), care au fost utilizate fie ca urne, fie ca elemente din cadrul mobilierului funerar. Materialele amestecate de tip Vatina și *Litzen* descoperite în regiunea Somogy²⁶ și în nivelul IVa de la Gomolava²⁷ indică participarea masivă a elementelor de tip Vatina la formarea culturii Cruceni-Belegiș. Legăturile dintre cele două culturi au fost sesizate și în cadrul materialului arheologic atribuit fazei timpurii a necropolei de la Surčin²⁸.

Cercurile concentrice care reprezintă schematizat capul sunt un motiv des întâlnit în repertoriul de ornamente al grupului Szeremle, precum și în cel al culturii Žuto Brdo-Gârla Mare. Este greu de precizat dacă acestea reprezintă o influență de tip Szeremle-Bijelo Brdo, grup care a participat direct la geneza culturii Cruceni-Belegiș, sau una de tip Žuto Brdo-Gârla Mare, cultură cu care comunitățile Cruceni-Belegiș au fost parțial contemporane²⁹.

După cum am mai amintit, contactul timpuriu al purtătorilor ceramicii incrustate cu comunitățile locale de tip Vatina (Cornești-Crvenka) este

surprins în regiunea Dunării Mijlocii, la Gomolava, în nivelul IVa³⁰. În Banat, contactul dintre cele două manifestări etno-culturale este sugerat de posibilul import de tip Szeremle-Bijelo Brdo descoperit în ultimul nivel de la Foeni-*Gomila Lupului* I³¹. De altfel, la orizontul cronologic al fazei Cruceni-Belegiș I „mai există încă, cel puțin în zona Titelului, grupul Szeremle-Bijelo Brdo³². Existența acestui grup în momentul de debut al culturii Cruceni-Belegiș este sugerat și de cănița din mormântul M.78 de la Belegiș-*Stojiča gumno*³³. Importuri sud-dunărene de tip Žuto Brdo-Gârla Mare în mediul Cruceni-Belegiș sunt semnalate și în necropolele de la Beograd-*Karaburma*³⁴, Ilandža³⁵, Cruceni³⁶, Peciu Nou³⁷ etc., precum și în așezările de la Deta-*Dudărie* și Foeni-*Gomila Lupului* II³⁸.

Fragmentul ceramic de la Dragșina, în pofida caracterului fortuit al descoperirii, ar putea contribui, cel puțin statistic, la cunoașterea contactelor culturale dintre comunitățile câmpurilor de urne funerare din Banat și cel al ceramicii incrustate din zona Dunării Mijlocii.

O primă interpretare a acestei reprezentări, poate cea mai facilă, ar fi cea legată de navigație. Este știut faptul că râurile au constituit din cele mai vechi timpuri principalele artere de comunicație. În aria culturii Žuto Brdo-Gârla Mare sunt cunoscute și bărci miniaturale din lut (ex. Balej³⁹, Orsoya, Novo Selo⁴⁰). Fără a se nega utilizarea râurilor ca sursă de hrană și mijloc de comunicație, motivul neobișnuit în decorul acestui vas ar putea sugera și o altă ipoteză, legată de credințele religioase ale epocii. Cercetările arheologice efectuate de către profesorul Florin Medeleț au evidențiat faptul că unele dintre necropolele câmpurilor de urne funerare din Banat ale tracilor nordici, precum cea de la Voiteni-Ciacova și Peciu Nou, au fost situate pe grinduri înconjurate de brațele râurilor, mai mult sau mai puțin active, însă în imediata apropiere a așezărilor⁴¹. Amplasarea unora dintre necropole dincolo de o apă curgătoare ar putea fi legată de vechile credințe religioase din lumea homerică, în care *Styxul* era granița care separa lumea celor vii de cea a lui Hades⁴². Astfel, o altă interpretare a acestei reprezentări, deocamdată unică în aria culturii Cruceni-Belegiș, ar putea fi legată de obiceiurile funerare și credințele care le înconjoară pe acestea. Simbolistica motivelor ornamentale din epoca bronzului a fost, cu siguranță, mult mai complexă decât se cunoaște astăzi. Dacă se acceptă că cercurile concentrice se pot lega de adorarea soarelui, nu ar fi exclusă nici ipoteza unei reprezentări a zeului Apollo și de călătoria lui din lumea hiperboreenilor⁴³, ornamentarea fragmentului ceramic de la Dragșina legându-se, și în acest caz, de credințele religioase ale epocii.

Dincolo de interpretările pe care le poate ridica acest fragment ceramic, se cuvine a fi subliniată mixtura de elemente de decor care validează nu

numai teoria amestecului etno-cultural care a stat la baza genezei culturii Cruceni-Belegiș, dar și cea a existenței la începutul celei de-a doua jumătăți a mileniului II î.Chr. a unor ample schimburi și influențe culturale.

Datare:

Decorul pseudo-șnurat al fragmentelor, precum și formele ceramice tipice fazei I a culturii Cruceni-Belegiș pledează pentru datarea fragmentelor ceramice descoperite pe plaja din hotarul nordic al satului Dragșina în intervalul cuprins între perioada așa-zisă "Reinecke" Bz. B₂ – C, (respectiv Bronz Târziu I⁴⁴ - sec. XV-XIV a. Chr.). În ceea ce privește fragmentul de vas-*pyraunoi*, datarea acestuia pare să fie ceva mai târzie. Canelura fină, prezentă pe exteriorul fragmentului ceramic indică momentul în care vechile forme și tehnici de ornamentare coexistă cu cele noi, moment care, în opinia lui S. Forenbaher, se cuprinde în intervalul Reinecke C₂-D (sfârșitul sec. XIV-începutul sec. XIII î.Chr.)⁴⁵. Coexistența materialului tipic fazei I a culturii Cruceni-Belegiș este demonstrată și de recente descoperiri de la Deta-*Dudărie*, unde în groapa de provizii C.15, alături de materiale ornamentate în tehnica șnurului fals și cu incizii, sunt prezente și cele decorate cu caneluri verticale late și oblice. Imaginea generală este completată de importurile sud-dunărene aparținând culturii Žuto Brdo-Gârla Mare⁴⁶.

Materialele descoperite pe plaja de nisip din nordul localității Dragșina contribuie la cunoașterea răspândirii culturii Cruceni-Belegiș în Banat. Totodată, prin caracterul unicat al fragmentului ceramic cu reprezentare umană, poate fi întrezărit un crâmpei din bogata viață spirituală a comunităților nord-tracice de la începutul Bronzului Târziu. Fără îndoială, localizarea și cercetarea sitului arheologic afectat de viitura din primăvara anului 2005 vor contribui substanțial la cunoașterea acestei manifestări etno-culturale din a doua jumătate a mileniului II î.Chr.

Alexandru Szentmiklosi
Muzeul Banatului Timișoara
Piața Huniade, nr. 1,
300002, Timișoara
E-mail: szentmiklosi@yahoo.com

NOTE

1. Coordonatele GPS sunt: N 45°43'15.34", E 21°25'40.70", elevația 91 m (în amonte între 92-94 m).
2. Fragmentele ceramice au fost aduse de către colegul nostru, dl. Liviu Tulbure căruia îi mulțumim pentru informații. Datorită vegetației abundente, cercetarea de teren efectuată la sfârșitul lunii septembrie nu a localizat situl arheologic.
3. Gumă M., 1993, 252, nr. 19, 288, nr. 50.
4. Alexandrescu A., 1966, 30, nr.18.
5. Șandor-Chicideanu M., 2003, vol I, 99, nr. 1, vol. II, 116, Pl. 111/4.
6. Jacanović D., Đorđević A., 1989-1990, 72, T. LXXI.
7. Tasić N., 1988. 51-52, abb. 3/4.
8. Vranić, Sv., 2002.
9. Todorović, J., 1977.
10. Moga, M., 1964; Moga., M., 1965; Radu, O., 1971; Radu, O., 1973.
11. Gogâltan, Fl., 1998, 181-205.
12. Szentmiklosi, Al., 1998, 197-207.
13. Szentmiklosi, Al., 2004a, 81-92.
14. Informație amabilă Fl. Gogâltan, căruia îi mulțumesc și pentru sugestii. Prezența la Giroc-Mescal a unui nivel aparținând primei faze a culturii Cruceni-Belegiș este amintită și în literatura arheologică (vezi Gogâltan Fl., 1996, 33-34, 41-43, abb. 3-5).
15. Cercetări arheologice efectuate de către subsemnatul în anii 2000 și 2004. În locul cunoscut de localnici sub numele de *Gomila Lupului*, sunt situate două ridicături de teren, dintre care una a fost cercetată printr-un sondaj arheologic în anul 1994 (Gogâltan Fl., 2004, 88, nota 73). Așezarea aparținând culturii Cruceni-Belegiș este situată în imediata vecinătate, la aproximativ 150 m sud-est. Pentru a nu crea confuzii în literatura de specialitate, pentru așezarea Cruceni-Belegiș, am utilizat denumirea de *Gomila Lupului* II.
16. Medeleț Fl., 1995, 292.
17. Szentmiklosi Al., 2005 (vezi *Cercetările arheologice de salvare din anul 2005 de la Deta-Dudărie. Raport preliminar de săpătură* din acest volum).
18. Medeleț Fl., 1995, 299.
19. Vranić, Sv., 2002, 117, nr.12, 138, nr. 81.
20. Todorović, J., 1977, 11, mormântul M.48, T. XIX/2.
21. Fischl K.P., Kiss V., Kulcsár G., 2001, 179, cu bibliografia.
22. Gogâltan Fl., 2004, 93, 97.
23. Gogâltan Fl., 1993, 66 cu bibliografia.
24. Szentmiklosi Al., 2004b, 557.
25. Mormânt de incinerare inedit, în curs de publicare.
26. Bona I., 1975, Pl. 131/8, 11-12; Tasić N., 2001, 314.
27. Tasić, N., 1988, 48-53, abb. 2.
28. Vinski-Gasparini K., 1973, 197-198.
29. Șandor-Chicideanu M., 2003, vol I, 199.
30. Tasić, N., 1988, 48-53, abb. 2.
31. Gogâltan Fl., 2004, 88-89, 142, Pl. VI/1..
32. Șandor-Chicideanu M., 2003, vol I, 199.
33. Vranić, Sv., 2002, 105-106.
34. Todorović J., 1970, 139-145; Todorović, J., 1977, 15 (mormântul 61), 97 (mormântul 277), 135-136T. XXX/1a-c; pentru discuții și atribuire, vezi Șandor-Chicideanu M., 2003, vol I, 197.

35. Marjanski, M., 1957, 5, 10, Pl. II/2; Brukner, B., Jovanović, B., Tasić, N., 1974, 232-233, 532, fig. 195.
36. Radu O., 1973, Pl. VI/1a-b; Șandor-Chicideanu M., 2003, vol. I, 198, 225, nr. 48, vol. II, 196, Pl. 191/1-b, 4, 5a-b (mormintele M.11, M.32 și M.96).
37. Medeleț Fl., 1995, 293.
38. Cercetări arheologice inedite efectuate de către subsemnatul în anii 2000 și 2004. În nivelul aparținând fazei I al așezării Cruceni-Belegiș de la Foeni-*Gomila Lupului* II, așezare de care se leagă, în opinia mea, sfârșitul așezării Vatina de la *Gomila Lupului* I, au fost descoperite fragmente ceramice ornamentate în stilul caracteristic culturii Žuto Brdo-Gârla Mare
39. Șandor-Chicideanu M., 2003, vol I, 42.
40. Schuster C., 2004, 70, 77, Taf. I/4-5.
41. Medeleț Fl., 1995, 290, 292; În cursul cercetărilor arheologice de la Peciu Nou efectuate de către mine în vara anului 2002, într-una din secțiunile trasate pentru stabilirea limitelor așezării, a fost dezvelit pe o porțiune de 24 m albia unui fost braț al râului Timiș care despărțea odinioară așezarea de necropolă.
42. Inițial, cel care conducea sufletele în lumea lui Hades, a fost Hermes (Odiseea, XXIV, 1-20, trad. G.Murnu). Sufletele morților erau trecute dincolo de râu de către luntrașul Charon (Lăzărescu G., 1992, 93-94; Servi, 2002, 45, 56-57, 76, 168).
43. Hänsel B., 2000, 331-334; Bouzek J., 2000, 345-354, mulțumesc colegului Florin Gogăltan pentru gestul amabil și prompt de a-mi pune la dispoziție informația bibliografică.
44. Gogăltan, Fl., 1998, 184; Gogăltan Fl., 1999-2000, 44-45.
45. Forenbaher S., 1988, 24, 33.
46. Szentmiklosi Al., 2005.

BIBLIOGRAFIE

- Alexandrescu A.D.**, 1966, *Die Bronze Schwerter aus Rumänien*, *Dacia*, N.S., X (1966), 117-189.
- Bóna I.**, 1975 *Die mittlere Bronzezeit Ungarns und ihre südöstlichen Beziehungen*, *Archaeologia Hungarica*, IL, Budapest (1975).
- Bouzek J.**, 2000, *Versuch einer Rekonstruktion des Pantheons der Urnenfelderzeit*, în *Kultura symboliczna kregu pól popielnicowych epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w europie środkowej (Sie symbolistische Kultur des Urnenfelderkreises in der Bronze- und frühen Eisenzeit Mitteleuropas)* (Red. B. Gediga, D. Piotrowska), Warszawa, Wrocław, Biskupin (2000), 345-354.
- Brukner B., Jovanović B., Tasić N.**, 1974 *Praistorija Vojvodine*, Novi Sad, 1974.
- Fischl K.P., Kiss V., Kulcsár G.**, 2001 *A hordozható tűzhelyek használata a Kárpátmedencében. I. Középső Bronkor (The Use of Portable Stoves in the Carpathian Basin. I. The Middle Bronze Age)*, în *ΜΩΜΟΣ I., "Fiatal Őskoros Kutatók" I. Ősszejövetelének konferenciakötete. Debrecen, 1997. November 10-13* (Ed. Dani J., Nagy E.G., Selmecci L.), Debrecen (2001), 163-193.
- Forenbaher S.**, 1988 *On "Pseudoprotovillanova" urns in Yugoslav Danube Area (O "pseudoprotovillanova" urnama u Jugoslovenskom podunavlju)*, în *Opuscula Arheologica*, 13 (1988), 23-41.
- Gogăltan Fl.**, 1996 *Die späte Gornea-Kalakaca Siedlung von Giroc und die Frage des Beginns der Basarabi-Kultur im Südwesten Rumäniens*, în *Der Basarabi-Komplex in Mittel- und Südosteuropa. Kolloquium in Drobeta-Turnu Severin (7-9. November 1996)*, Bukarest (1996), 33-51.
- Gogăltan Fl.**, 1998 *The Cruceni-Belegiș Cemetery of Livezile (Tolvádia), Commune Banloc, District Timiș (Romania)*, în *The Thracian World at the Crossroads of Civilisation*, II,

- București (1998), 181-205.
- Gogăltan Fl.**, 1999-2000 *Aspecte privind metalurgia bronzului în Bazinul Carpatic. Ciocanele și nicovalele cu toc de înmănușare din România (Aspekte der bronzeverarbeitung im Karpatenbecken. Die Tüllenhämmer und tüllenambosse aus Rumänien)*, în *EphNap*, IX-X (1999-2000), 5-59.
- Gogăltan Fl.**, 2004 *Bronzul mijlociu în Banat. Opinii privind grupul Cornești-Crvenka, Middle Bronze in Banat. Opinions concerning the Cornești-Crvenka group*, în *Festschrift für Florin Medeleț Zum 60. Geburtstag* (Ed. P.Rogozea, V.Cedică), BHAB, XXXII (2004), 79-153.
- Gumă M.**, 1993 *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, BiblThr. IV, București (1993).
- Hänsel, B.**, 2000 *Die Götter Griechenlands und die südost- bis mitteleuropäische Spätbronzezeit, in Kultura symboliczna kregu pól popielnicowych epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w europie środkowej (Sie symbolistische Kultur des Urnenfelderkreises in der Bronze- und frühen Eisenzeit Mitteleuropas)* (Red. B. Gediga, D. Piotrowska), Warszawa, Wrocław, Biskupin (2000), 331-344.
- Jacanović D., Đorđević A.**, 1989-1990 *Višeslojno praistorijsko nalazište "Orašje" u Dubravica, in Viminacium*, 4-5 (1989-1990), 7-80.
- Lăzărescu G., I.**, 1992 *Dictionar de mitologie*, Casa editorială Odeon, București (1992).
- Marijanski M.**, 1957 *Grobje urni kod Ilandže*, în *RVM*, 6 (1957), pp. 5-26.
- Medeleț Fl.**, 1995 *Câmpurile de urne funerare din Banat (Unele probleme ale ritului și ritualului funerar la tricii nordici timpurii de la sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului)* (*Les champs d'urnes funéraires de Banat*), în *ActaMN*, 32, I (1995), 289-302.
- Moga M.**, 1964 *Muzeul Regional al Banatului*, în *RevMuz*, I, 3 (1964), 294-296.
- Moga M.**, 1965 *Moga, M., Observation sur un champ d'urnes funéraires de l'Âge du bronze*, în *Atti del VI CISPP*, II (1965), 450.
- Radu O.**, 1971 *Asupra unui mormânt de incineratie de la Cruceni (Über ein Einäscherungsgrab von Cruceni)*, în *Tibiscus*, I, 1970 (1971), 19-23.
- Radu O.**, 1973 *Cu privire la necropola de la Cruceni (jud. Timiș) (À propos de la nécropole de Cruceni (Dép. Timiș))*, în *SCIV*, 24, 3 (1973), 503-520.
- Schuster C.**, 2004 *Gedanken zu der prähistorischen Schifffahrt an der Unteren Donau. Einbäume und Bretterboote*, în *Festschrift für Florin Medeleț Zum 60. Geburtstag* (Ed. P.Rogozea, V.Cedică), BHAB, XXXII (2004), 67-78.
- Servi K.**, 2002 *Greek Mythology*, EkdotikeAthenon S.A. Athens (2002).
- Szentmiklosi Al.**, 1998 *Câteva morminte plane de incineratie de la sfârșitul epocii bronzului din hotarul comunei Voiteni (jud. Timiș) (Some flat cremation graves from the end of Bronze Age unearthed within the Voiteni commune boundaries, Timiș County)*, în *AnB*, S.N., VI, Timișoara (1998), 197-207.
- Szentmiklosi Al.**, 2004a *Un mormânt de incineratie aparținând culturii Cruceni-Belegiș descoperit la Șag (jud. Timiș) (A Cremation Grave Belonging to Cruceni-Belegiș Culture Discovered at Șag (Timiș County))*, în *AnB*, S.N., X-XI, 2003-2004 (2004), 81-92.
- Szentmiklosi Al.**, 2004b *Câmpurile de urne funerare din Banat. Cronica expozitiei permanente*, în *AnB*, S.N., X-XI (2003-2004), 555-568.
- Șandor-Chicideanu M.**, 2003, *Cultura Žuto Brdo-Gârla Mare. Contribuții la cunoașterea epocii bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară*, vol. I-II, Ed. Nereamia Napocae, Cluj-Napoca (2003).
- Tasić N.**, 1988 *Bronze – und ältere Eisenzeit auf Gomolava (Bronzano i gvozdeno doba na Gomolavi)*, în *Gomolava*, I (1988), 47-58.
- Tasić N.**, 2001 *The Problem of Belegiș (Belegiș-Cruceni, Belegiș-Bobda) Culture. Genesis, Duration and Periodization*, în *Festschrift für Gheorghe Lazarovici zum 60. Geburtstag*, (Ed. Fl. Drașovean), BHAB, XXX, Timișoara (2001), 311-321.

- Todorović J.**, 1970 *Model praistorijske kuće (Un modèle de maison préhistorique)*, in ZNM, VI (1970), 139-147.
- Todorović J.**, 1977 *Praistorijska Karaburma II – necropola bronzanog doba*, Dissertationes et Monographie, XIX, Beograd (1977).
- Vranić Sv.**, 2002 *Belegiš. Stojića gumno – necropola spaljenih pokojnika, Belegiš. Stojića gumno – a Necropolis of Cremation Burial*, Beograd (2002).
- Vinski-Gasparini K.**, 1973 *Kultura polja sa žarama u sjevernoj hrvatskoj (Die Urnenfelderkultur in Nordkroatien)*, Zadar (1973).

MATERIALS BELONGING TO THE CULTURE CRUCENI-BELEGIŠ DISCOVERED IN THE BOUNDARIES OF THE LOCALITY OF DRAGȘINA (TIMIȘ COUNTY)

Summary

In summer of 2005, when the waters of the river Timiș lowered, on the beach situated at approximatively 2 km north to the village of Dragșina (com. Chevereșu Mare) (Pl. I/1-2), there were discovered many prehistoric ceramic fragments belonging to some bitronconic amphorae (one of them has been recently broken), to a *pyraunoi* type of vessel (Pl. II/2), to a bowl (Pl. II/3) and to a small cup. The ceramic materials discovered at Dragșina belong to the culture Cruceni-Belegiš. It is not excluded the hypothesis according to which they would have been found in a necropolis situated somewhere upstream, not farther than 100-150 m. The partly completable amphora (Pl. III/3-4) and one of the ceramic fragments of the same category of vessels (Pl. II/4) are decorated with the pseudo-corded technique and they are dated in the so-called period "Reinecke" Bz. B₂ – C, (respectively Late Bronze I – the 15th-14th centuries B.C.).

The ceramic fragment of the *pyraunoi* type of vessel is decorated exteriorly with fine grooves that follow the arched rims of the leg of the vessel-oven. The vessel is very burnt inside. Chronologically, this ceramic fragment dates a little bit later in the so-called "Reinecke" C₂-D (the end of the 14th century-the beginning of the 13th century B.C.), period in which the stages of the phase I of this culture co-exist with the new technique of ornamentation, which is the groove.

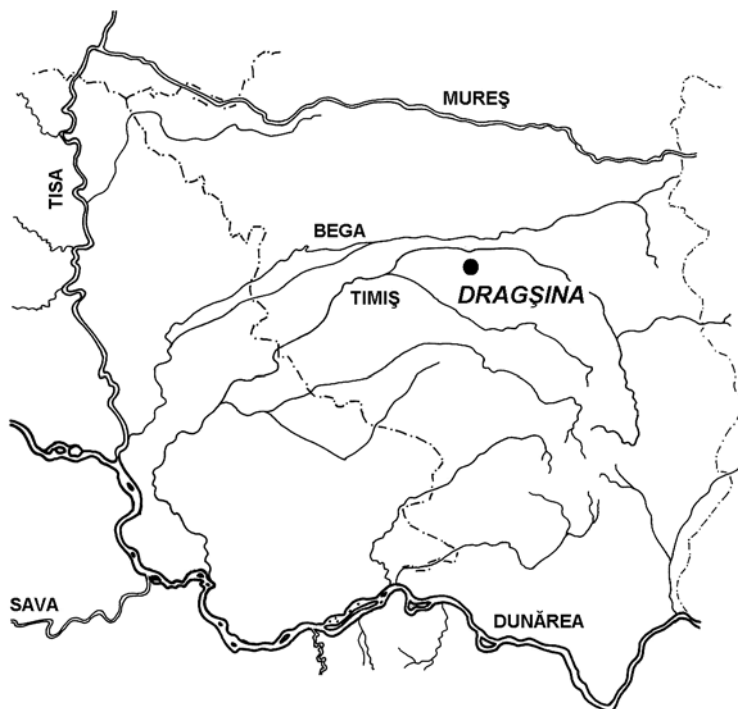
Extremely interesting is a fragment of a medium dimension vessel

which, through its decoration, constitutes a sole sample in the repertory of decorative motifs of the culture Cruceni-Belegiš. The arches are often met also in the repertory of motifs of the culture Vatina (the group Cornești-Crvenka). The human being, schematically rendered in a boat, has the head represented through two concentric circles executed through a stamp similar to those stamps discovered within the area of the culture Žuto Brdo-Gârla Mare, at Cârna-*Rampă* and those from Dubravica-*Orašie*.

A first interpretation of this representation, maybe the easiest one, would concern the navigation. Within the area of the culture Žuto Brdo-Gârla Mare, the miniature models of boats are also known (for example Balej, Orsoya, Novo Selo). Without denying the utilization of the rivers as a food source and means of communication, we do not have to forget that the bearers of the culture Cruceni-Belegiš were farmers and cattle breeders. The uncommon motif in the decoration of this vessel could suggest another hypothesis related to the religious beliefs of the epoch. The archaeological investigations executed by Florin Medeleț pointed out that some of the necropolises of the culture Cruceni-Belegiš from Banat, as well as that one from Voiteni-Ciacova and Peciu Nou, had been located on sand banks surrounded by the river branches, more or less active, but in the close vicinity of the settlements. The location of some necropolises beyond a river could be related to the ancient religious beliefs from Homer's world, where the *Styx* was the border that separated the living world by Hades'. Thus, another interpretation of this representation could deal with the funerary customs and their beliefs.

Beyond the interpretations raised by this ceramic fragment, we can mention the mixture of decoration elements that validate not only the theory of the ethnical-cultural mixture that was at the basis of the genesis of the culture Cruceni-Belegiš, but also of the existence of ample cultural exchanges and influences at the beginning of the second half of the 2nd millennium B.C. .

The materials discovered on the sand bank from the north of the locality of Dragșina contribute to the knowledge of the spreading of the culture Cruceni-Belegiš in Banat. In the same time, through the sole character of the ceramic fragment with human representation, we can discern a fragment from the rich spiritual life of the north-Thracian communities at the beginning of the Late Bronze. Undoubtedly, the location and the further archaeological investigation of the site will substantially contribute to the knowledge of this ethnical-cultural manifestation from the second half of the 2nd millennium B.C.

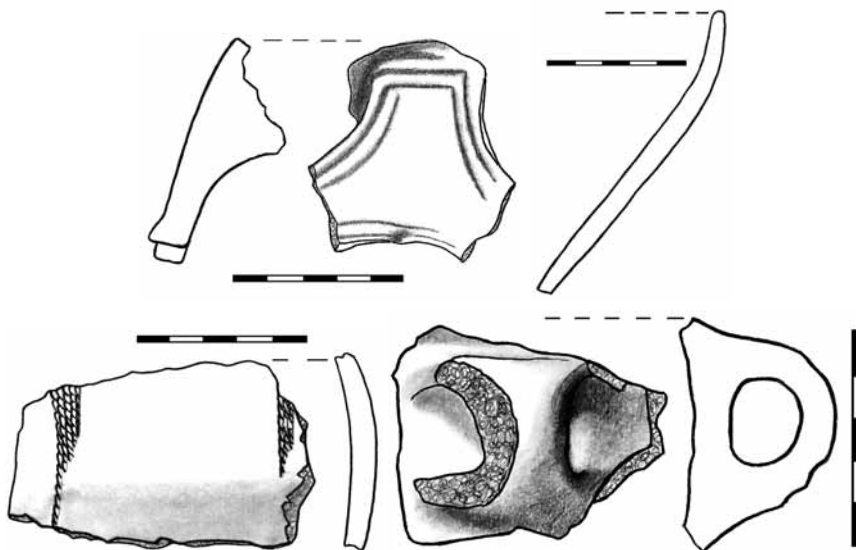
Pl. I/2 – Locul de descoperire a fragmentelor ceramice în hotarul localității Dragșina (foto satelit).

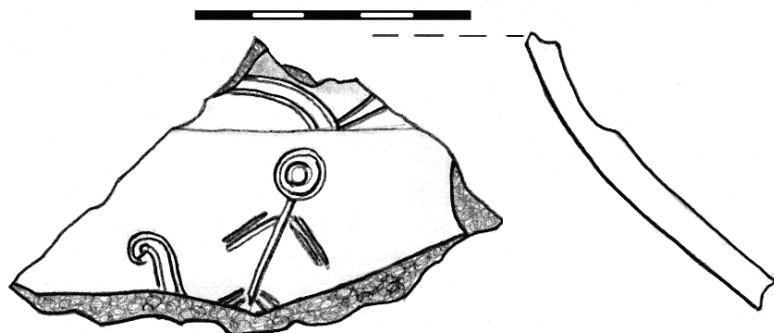
Pl. I/2 – Place of discovery of the ceramic fragments in the boundaries of the locality of Dragșina (satellite photo).

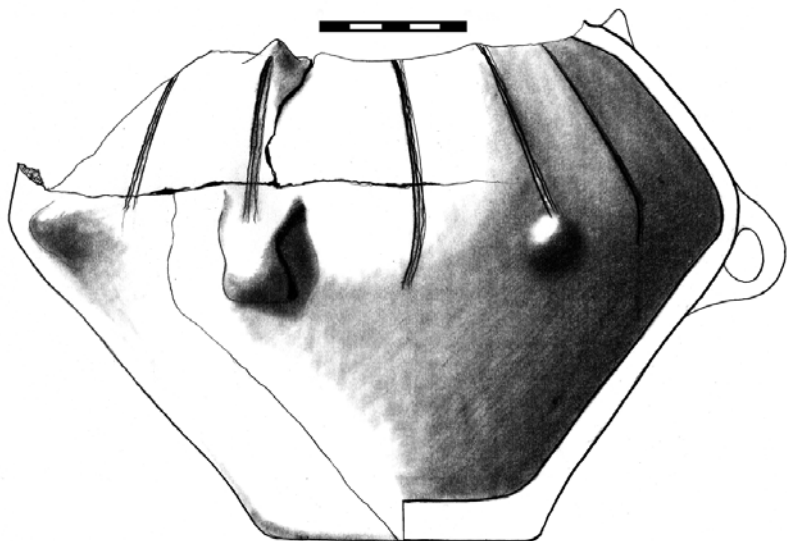
Pl. II/1 – Plaja unde au fost descoperite materialele ceramice Cruceni-Belegiș.
 Pl. II/1 – The sand bank where the Cruceni-Belegiș ceramic fragments were discovered.

Pl. II/2 – Fragmente de la un picior de vas-*pyraunoi*.
 Pl. II/2 – Fragments from a leg of vessel- *pyraunoi*.
 Pl. II/3 – Fragmente ceramice dintr-o strachină tronconică (profil).
 Pl. II/3 – Ceramic fragments of a tronconic bowl (profile).
 Pl. II/4 – Fragmente dintr-o amforă cu ornamente pseudo-șnurate.
 Pl. II/4 – Fragments of a pseudo-corded amphora
 Pl. II/5 – Toartă tubulară de la o amforă. / Pl. II/5 – Tubular handle of an amphora.

- Pl. III/1 – Fragment ceramic cu reprezentarea schițată a unei ființe umane (desen).
Pl. III/1 – Ceramic fragment with sketched representation of a human being (drawing)
Pl. III/2 - Fragment ceramic cu reprezentarea schițată a unei ființe umane (foto).
Pl. III/2 - Ceramic fragment with sketched representation of a human being (photo).

Pl. III/3 – Urnă reîntregibilă (desen).

Pl. III/3 – Completable urn (drawing

Pl. III/4 - Urnă reîntregibilă (foto).

Pl. III/4 – Completable urn (photo).